

Dam in Het Vliet te Leeuwarden

*Scheepswerf Langenberg
een van de slachtoffers*

Gezicht op Het Vliet omstreeks 1900, genomen vanaf de plaats waar nu de dam komt te liggen. Links werf Langenberg. De molen werd in 1918 afgebroken. Ook het gebouw rechts op de voorgrond bestaat niet meer.

(Foto gemeente-archief
Leeuwarden)

MET een voortvarendheid en betere zaak waardig besloot het gemeentebestuur van Leeuwarden in 1965 een dam in het vaarwater Het Vliet te leggen en als logisch vervolg daarop dit water op den duur te dempen. Hiermede komt een einde aan de rijke historie van dit oudste vaarwater van de stad Leeuwarden. De aannemer is inmiddels al begonnen de Poppebrug te slopen.

De oudste geschiedenis

Oorspronkelijk was Het Vliet een van de hoofdstromen, die het water uit oostelijk en zuidelijk Oostergoo afvoerden naar de toenmalige Middelsee. Het Oud- en het Langdeel, Greuns, Tijnje en Kurkemeer hebben er voor gezorgd, dat het water uit Oostergoo via Het Vliet in de richting van het toen nog niet bestaande Leeuwarden stroomde. De voortzetting van de stroom Het Vliet ging vroeger via wat nu de Tuinen is, langs de Amelandspijp naar de Brol. Vervolgens ging het verder door het Nauw, dat vermoedelijk oorspronkelijk de kolk van een sluis geweest is en ongeveer bij het huidige Waagplein in de stad Leeuwarden kwam het water van Het Vliet in de Middelsee. Na het „verlanden” en de

drooglegging van de Middellzee werd Het Vliet de uitvalspoort voor het verkeer naar de toenmalige Zuiderzee en wel via Grouw, Woudsend en Tacoziel.

Scheepsbouw

Er is over de bedrijven aan Het Vliet een hele Waterkampioen vol te schrijven. Dit is daarom zo opvallend omdat de stedelijke regeringen van Leeuwarden, door de eeuwen heen, altijd hebben getracht de economische ontwikkeling van dit gebied tegen te houden. Reeds in 1515 vaardigden de stadhouder en het stedelijk bestuur een verbod uit om buiten de stadsgrachten te bouwen. Ook in latere jaren komen er met name voor de nijverheid aan Het Vliet allerlei discriminerende bepalingen. (Hoe interessant ook, het is hier niet de plaats om daar uitvoerig op in te gaan.) Toch zijn er in de 16e eeuw

Johannes Langenberg, in alles even secuur.
(Foto J. D. de Jong)

al een korenmolen, een „tichelwerk” (steenfabriek), twee oliemolens, pottenbakkerijen en een zoutkeet. Tot in de 19e eeuw zou deze bedrijvigheid zich nog uitbreiden en tot verdere ontwikkeling komen.

De eerste sloopstimmerwerf dateert uit het jaar 1568. Hoeveel sloopswerpen er geweest zijn is niet meer precies na te gaan, maar het grote aantal namen van sloopstimmerwerkers in vorige eeuwen veronderstelt een grote bedrijvigheid en met name ook in het verlengde van Het Vliet, en wel op Kleyenburg en Schilkampen.

In dit verband is ook nog vermeldenswaard dat bekende zeilmakersgeslachten zoals Aarts en De Vries aan Het Vliet te Leeuwarden hun bedrijf hebben uitgeoefend. Door deze economische ontwikkeling in de loop der eeuwen werd Het Vliet een van de belangrijkste industriegebieden van de stad Leeuwarden met een niet onbelangrijke sloopstimmerwerf en een drukke sloopvaart.

De laatste sloopstimmerwerf J. Langenberg

De werf van de firma J. Langenberg en Zn., die omstreeks 1935 door Johannes Langenberg werd geëxploiteerd komt juist achter de dam te liggen zodat hier een abrupt einde komt aan de laatste sloopshelling aan Het Vliet. Reeds in de tweede helft van de 18e eeuw was op deze plaats een sloopshelling, in 1776 wordt hier als „sloopstimmerwerf” genoemd een zekere Gosse Johannes. Latere eigenaren waren achtereenvolgens: Ulke Geerts van der Werf, Douwe Tjeerds van der Slot; in 1862 wordt de helling gekocht door Jetze de Jong, die eigenaar wordt van: „Eene hechte en nette Woonhuizinge met Sloopstimmerschuur, en twee hellingen met slepen, blokken, schijven en een draaispil, voorts erf en grond” . . . etc., alles voor de somma van f 4100,—.

In 1920 wordt Jan Langenberg eigenaar van de werf, nadat hij eerst de werf een jaar heeft gehuurd en samengewerkt heeft met de toenmalige eigenaar Molle Joons v. d. Werf, die er maar kort heeft gewerkt, daarvoor was Westerdijk sloopstimmerwerf op deze helling. Vader en zoon Jan en Johannes Langenberg komen voort uit een oud sloopstimmerwerfsgeslacht, oorspronkelijk afkomstig uit Duitsland. Een van de telgen uit dit geslacht vestigde zich in 1820 vanuit Deventer op de sloopstimmerwerf „Hoop op zegen” te Nieuwebrug onder Heerenveen. Deze werf is er nog en kreeg in watersportkringen meer bekendheid door een groot aantal ontwerpen van jachten en kruisers van Hermanus Langenberg.

Terug naar Het Vliet in Leeuwarden. Jan Langenberg en later diens

zoon Johannes schakelden al vrij gauw over op de bouw van jachten. Van oudsher bouwers van houten schepen hebben zij deze traditie ook in de luxe-scheepsbouw weten te handhaven. Wat op de helling van Langenberg werd gebouwd was af en tot in de huidige tijd zijn de boten door Langenberg gebouwd varende reklame voor het hout. Met name geldt dit voor een aantal salonkruisers, de zogenaamde Langenberg-boten. Er zijn er nog een aantal in de vaart, waaronder enkele die er uitzien of ze gisteren van de helling zijn gekomen, waarbij moet worden opgemerkt dat het oudste schip al 45 jaar in de vaart is en het jongste 37 jaar. Ook allerlei andere typen schepen vonden hun weg door geheel Nederland. Daaronder was ook een geheel apart schip — de opdrachtgever was trouwens ook apart — namelijk een botter met de kont van een Staverse jol. Dit schip werd in 1929 gebouwd en de Stichting Stamboek Ronde- en Platbodemjachten noemt het een „platgatbotter”.

Sedert de laatste wereldoorlog is er praktisch geen nieuwbouw meer geweest. Het Vliet is sindsdien ook nimmer uitgebaggerd en boven het hoofd van Johannes Langenberg hing steeds het zwaard van Damocles: afdamming van Het Vliet.

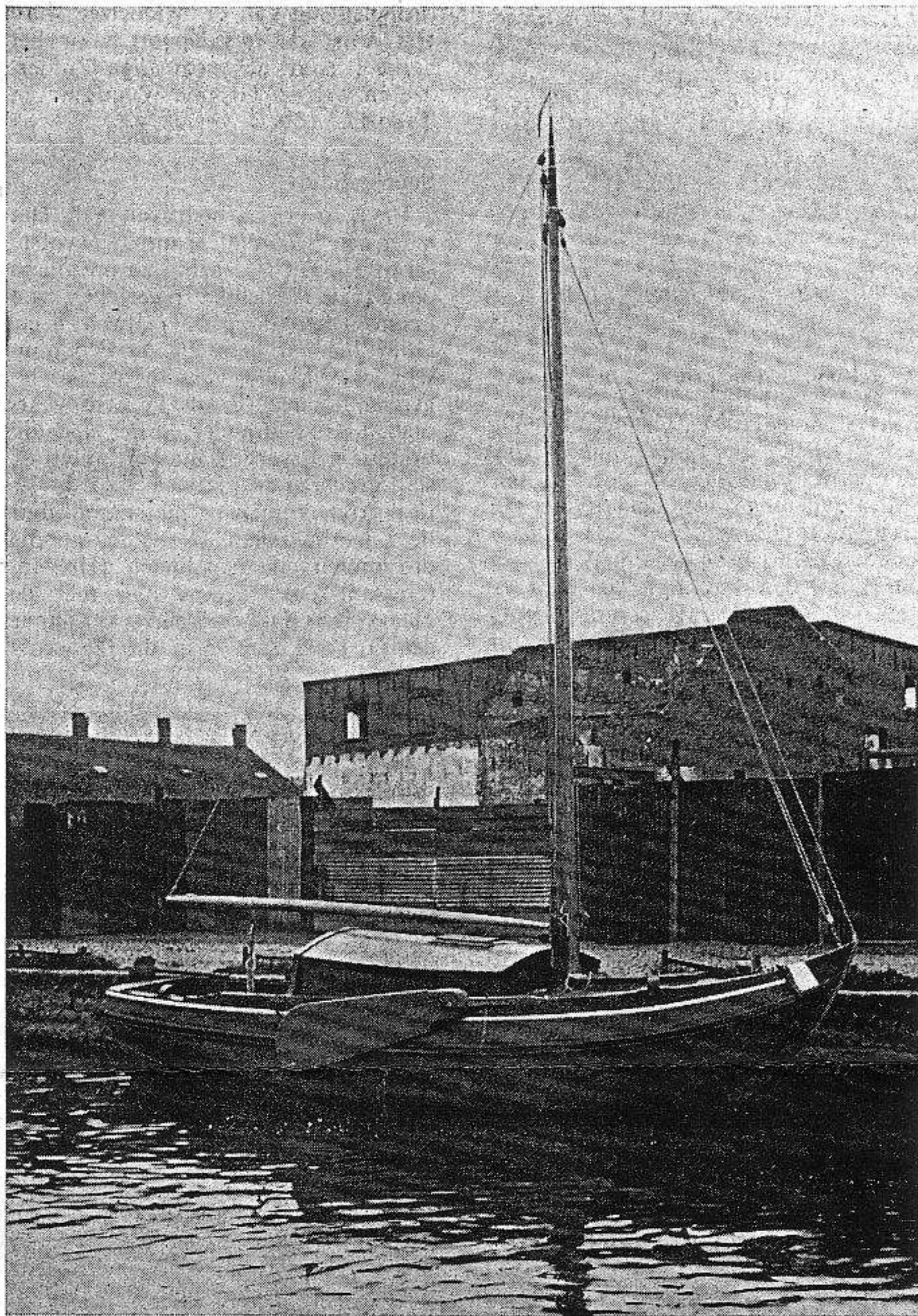
Aan reparatie en betimmering van casco's was er altijd volop werk. Dit is ook niet zo verwonderlijk want vakbekwame scheepsbouwers, speciaal voor de houten scheepsbouw, worden een uitstervend geslacht. Een houten „las” werd door Langenberg nagenoeg onzichtbaar uitgevoerd, er werd zeer secuur rekening gehouden met vlam en kleur. Slordig en nonchalant werk is nimmer op deze werf afgeleverd.

Op 31 oktober 1966 werd Het Vliet officieel voor het verkeer te water gesloten. Verder zij vermeld dat belanghebbenden pas veertien dagen vóór deze officiële sluiting van het gemeentebestuur bericht erover kregen.

Hellingnood in Leeuwarden

In de Waterkampioen van 4 maart 1964 (pag. 317) schreven we over de opheffing van de Scheepswerf „De Nijverheid” van Drijver op Schilkampen, eveneens te Leeuwarden.

Drijver was ook een man van de houten scheepsbouw. Niet alleen ging daarmee een helling verloren maar ook werd het tekort aan winterberging groter. Het gebrek aan hellingen is inmiddels ook een probleem geworden. In 1964 werd al gesuggered dat hier een taak lag voor de plaatselijke watersportverenigingen De Meeuwen en de L.W.S., zo nodig in samenwerking met de Stichting Nieuwe Leeuwarder Jachthaven.

De „platgatbotter”, gebouwd in 1929 door scheepswerf Langenberg.

Sindsdien is de situatie aanzienlijk slechter geworden en door het verdwijnen van twee scheepswerven en door een nog steeds groeiende vloot van jachten.

Van de oorspronkelijke vijf scheepswerven voor jachten blijven er drie over... met een onvoldoende helingscapaciteit.

Leeuwarden.

L. KAMMINGA

Naschrift: In het weekblad „Schuttevaer” wordt vermeld dat Het Vliet door de minister van Cultuur, recreatie en maatschappelijk werk op de monumentenlijst was geplaatst. Dit heeft blijkbaar niet kunnen voorkomen dat de bedrijven aan dit water worden gedupeerd. In totaal is er f 600.000 uitgetrokken voor schadevergoedingen.

REDACTIE